

ماهواره، منافع ملتها و اهرمهای قانونی

شور اول لایحه ممنوعیت بکارگیری تجهیزات ماهواره‌ای از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت.

در جریان بحث راجع به کلیات این لایحه عده‌ای از نمایندگان موافق و مخالف با مفاد لایحه سخنانی ایراد کردند که پاره‌ای از مستندات هر دو گروه قابل تعمق و بررسی است. هم آن دسته که معتقدند برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای به عنوان یک ابزار تهاجم فرهنگی ارزش‌های ملی ما را تخریب می‌کند از سر صدق سخن گفتند، و هم آن گروه که معتقدند منع قانونی استفاده از آنتن ماهواره‌ای ابزار کارسازی برای مقابل با این پدیده نیست، دلایلی منطقی ارائه دادند.

بهر حال، نه ما که مردم سراسر گیتی در برابر این پدیده با دشواری‌هایی مواجه هستند.

هر کشور با دلایل خاص خود که ناشی از فرهنگ، پیش‌های سیاسی - اقتصادی - اجتماعی و آرمانی همان ملت است با مشکلات ناشی از گسترش روز افزون این ره آورد تکنولوژی برخورد می‌کند و جالب است بدانیم حتی کشورهای اروپای غربی نیز از این قاعده مستثنی نیستند.

دکتر ریچارد دیلیو دیل، مدیر روابط بین‌الملل تلویزیون ARD آلمان مقاله‌ای که عنوان «تهاجم جهانی ماهواره‌ها» را بر آغاز خود دارد در نشریه ABU NEWS^(۱) نگاشته که از جهات بسیاری می‌تواند موجب آشنائی با واقعیات ماهواره‌ها، اثرات آن، میزان تأثیرگذاری مقررات بازدارنده در مورد استفاده از آنتن‌های ماهواره‌ای و سرانجام ابزارهایی که دولت‌ها می‌توانند از طریق آنها فضای کشور خویش را در برابر تهاجم بی‌ضابطه امواج ماهواره‌ای حراست کنند، را فراهم کند.

متن ترجمه این مقاله در زیر آمده است:

خواننده ایرانی باید این نکته را در نظر داشته باشد نویسنده یک تکنوکرات غربی است. او مسائل جهان سوم و کشورهای در حال توسعه را از دیدگاه فرهنگی خویش می‌نگرد. اما اگر ما هوشمندانه با اطلاعاتی که ارائه داده برخورد کنیم، به یقین آگاهی‌های راه‌گشائی عایدمان خواهد شد.

این مقاله را آقای حمید ایرانیها متخصص ارتباطات ماهواره‌ای به فارسی برگردانده است. ایشان در تهیه گزارشی که با عنوان «روپای فروش شش میلیارد دلار آنتن ماهواره‌ای به ایران» در شماره ۳۹ ماهنامه چاپ شد نیز با ما همکاری صمیمانه‌ای کرده بود. خوانندگان علاقمندی را که مایلند اطلاعاتی علاوه بر اطلاعات ارائه شده در مقاله زیر کسب کنند، به خواندن آن گزارش توصیه می‌کنیم.

●●●●

ماهواره‌ها آمده‌اند که بمانند. در طول دهه آینده ماهواره‌ها و برنامه‌های ماهواره‌ای به رشد جهانی و شتابان خود ادامه خواهند داد.

اگر از من سوال شود: آیا می‌توانم جلوی تهاجم برنامه‌های تلویزیونی فراملی را به کشور بگیرم، پاسخ من منفی خواهد بود (و اگر قدرت انجام آنرا هم داشته باشید، از هرگونه اقدام در این زمینه پرهیزید!).

اگر از من سوال شود: آیا می‌توانم روی برنامه‌های ماهواره‌ای به قدر کافی اثر بگذارم تا حتی المقدور از خطر و تهدید آنها کاسته شود، پاسخ من مثبت است.

تسلیمات کنترل، ابزاری از رده خارج

گوش کردن به برنامه‌های رادیو BBC در خاتواده من از ۱۹۴۲ آغاز شد. هرگاه زاذگاه من، نورنبرگ، توسط نیروهای متفقین بمباران می‌شد، مشتاقانه به سراغ رادیو می‌رفتم تا خبر مربوط به آن را هم از فرماندهی عالی آلمان و هم از BBC بشنوم. به نظر می‌رسید شنیدن خبر از منابع گوناگون به ترس و وحشت من اهمیت خاصی می‌بخشد. امکان داشت در این راه جان خود را از دست بدهم، اما همیشه در جریان اخبار بودم. با استفاده از دو منبع اطلاعاتی رقیب یک چیز آموختم: هر دو دروغ می‌گفتند.

بمباران خانه من نه یک عمل تروریستی توسط متفقین بود نه جزء اهداف نظامی و استراتژیک آنها تلقی می‌گردید.

تا آنجا که از آن زمان به یاد دارم تنها منبع قابل اتکاء یک کانال رادیویی ویژه بود که به منظور اطلاع رسانی به پدافند هوائی تأسیس شده بود. گوینده این رادیو که صدای آرامش را هنوز به خاطر دارم، درباره تعداد و موقعیت بمب‌افکن‌های مهاجم و اینکه کجا بمبهای خود را فرو خواهند ریخت، اطلاعات دقیقی می‌داد.

اگر مشخص می‌شد که به رادیوی دشمن گوش می‌دهید، دستگیر و زندانی می‌شدید. اما کشف و ردیابی اینکه چه کسی به رادیوی بیگانه گوش می‌دهد کار ساده‌ای نبود، خوشاوند و یا دوست مورد اعتمادتان باید شما را لو می‌داد.

قبل از اتحاد دو آلمان، بیش از ۸۰ درصد مردم آلمان شرقی در شمار بینندگان تلویزیون آلمان غربی بودند. بینندگان آن اغلب به دلیل استفاده از آنتن‌های بزرگ به سادگی شناسائی می‌شدند. اما دولت آلمان شرقی، اگر چه مستبد و مقتدر در کنترل کامل جمعیت، این جرئت را در خود نمی‌دید که با مجازات بینندگان برنامه‌های خارجی آنها را برانگیزاند. در عوض سیاست بهبود و گیرائی برنامه‌های خودی را سرلوحه اقدامات خود قرار داد تا آنجا که پس از مدتی تلویزیون آلمان شرقی به جذاب‌ترین و موفق‌ترین تلویزیون شرق پرده آهنین تبدیل شد.

شاید تماشای برنامه‌های تلویزیون غرب، قبل از اتحاد دو آلمان، بود که هموطنان مرا در مورد واقعیت دموکراسی در غرب و نمایشهای بازار آزاد دچار تردید نمود. سیاستهایی که خود اکنون دنباله روی آنها هستند.

حال وقتی همین مردم تلویزیون تماشا می‌کنند، کمتر به برنامه‌های عمومی توجه و علاقه نشان می‌دهند، برنامه‌هایی که به هنگام جدائی دو آلمان ادعا می‌کردند که اطلاعات بسیار حیاتی در اختیارشان می‌گذارد. اینک علی‌رغم خواهران و برادران غربی خود بیشتر به دیدن برنامه‌های تلویزیونهای تجاری راغب هستند.

همین تغییر رویه در گزینش برنامه‌های دلخواه تلویزیونی، یکی از دلایلی بشمار می‌رود که شبکه تلویزیونی ARD آلمان برتری سابق خود را در رقابت با دیگر تلویزیونهای آلمان از نظر تعداد بینندگان از دست داده است. ممکن است قدرت و ابزار آنرا داشته باشید که بینندگان و شنوندگان مخاطب خود را کنترل کنید، اما به دلایل فنی فکر می‌کنم که این توانائی محدود و زودگذر است. به هر صورت چنانچه این آن قدرت را در اختیار دارید، بهتر است قبل از استفاده از آن قدری تأمل کنید.

با اعمال قدرت، شاید چند صباحی بتوانید از زرادخانه قدیمی کنترل اطلاعات بهره ببرید: پارازیت انداختن بر روی سیگنالها، وضع مالیات بر خرید و استفاده از وسائل، اجبار به استفاده از همان گیرنده‌های قدیمی که تنها توانائی دریافت سیگنالهای محلی را دارند، اخذ مالیاتهای سنگین از تجار و تولیدکنندگانی که کالای خود را از طریق تلویزیونهای خارجی تبلیغ می‌کنند و وضع قوانین محدودکننده یا مجازات قانونی کسانی که برنامه‌های خارجی وارد کشور می‌کنند. توصیه می‌کنم از چنین اقداماتی اجتناب کنید حتی اگر دلایل خوبی برای اعمال آنها داشته باشید. مطمئناً هیچ ارتشی بر علیه شما لشکرکشی نخواهد کرد، اما به عنوان یک جامعه واپس‌گرا که مجبور است از آزادی اطلاعات و رسانه‌ها و آزادی جریان اطلاعات وحشت داشته باشد، در جامعه بین‌المللی معرفی خواهید شد. خیلی خوب است که قبل از هر چیز به تجربیات دیگر قاره‌ها نظری بیندازید.

برای استفاده از ماهواره دلایل بسیاری وجود دارد که همه آنها بد نیستند.

هم اکنون حدود ۱۰۰ کانال ماهواره‌ای در اروپای مرکزی وجود دارند و حداقل ۵۰ کانال دیگر در شرف تأسیس هستند.

به عنوان یک خبر نوید بخش و یا تهدید آمیز، گفته می‌شود که تا چند سال دیگر اروپا تحت پوشش تقریباً ۵۰۰ کانال تلویزیونی قرار خواهد گرفت. کمتر هفته‌ای وجود دارد که در آن خبری از راه‌اندازی و افتتاح یک کانال تلویزیونی به گوش نرسد.

طبقه‌بندی کانالهای تلویزیونی

به طور کلی، کانالهای ماهواره‌ای در یکی از هفت حالت ذیل طبقه‌بندی می‌شوند:

- کانالهای اجاره‌ای: برای استفاده مردم یک منطقه

اجتماعی

سه راه حل عملی برای برخورد با عواقب برنامه‌های ماهواره‌ای

یا یک کشور طراحی شده‌اند و همه مردم از ملیت‌ها و یا کشورهای مختلف به آن دسترسی ندارند (مثل کانال PLUS در فرانسه).

کانالهای ملی: اگرچه صرفاً برای پوشش تمام نقاط یک کشور (مثل کانال TVE اسپانیا) طراحی شده‌اند، معذالک به دلیل پدیده نشت امواج، از ماهواره در کشورهای همجوار نیز قابل دریافت هستند.

کانالهای ملی: برای ارسال برنامه به هموطنان ساکن در خارج از کشور (مثل کانالهای RAI ایتالیا و TRT ترکیه).

کانالهای ملی تخصصی: برای مخاطبین خارجی در سایر کشورها برنامه‌های فرهنگی و سیاسی ارسال می‌کنند (مثل BBC WORLD SERVICE و تلویزیون DEUTSCHE WELLE آلمان).

کانالهای فراملی: برای یک گروه زبانی خاص ساکن در یک منطقه و یا کشور خاص برنامه ارسال می‌کنند (مثل TV5 در فرانسه و 3-SAT در آلمان).

کانالهای تجاری برای ملیت‌های مختلف: معمولاً تنها با یک زبان پخش می‌شوند (مثل شبکه تلویزیونی SKY یا CNN).

کانالهای فراملی و اروپایی: با همکاری و همیاری چند کشور به وجود آمده‌اند (مثل کانالهای فرهنگی آلمان - فرانسه موسوم به ARTE و کانال خبری EURONEWS که قاره اروپا را تحت پوشش خود دارد. این کانال توسط یک دو جین از اعضای اتحادیه سازمانهای رادیو تلویزیونی کشورهای اروپایی تأسیس شده است).

بنابراین هنگامی که درباره کانالهای ماهواره‌ای صحبت می‌شود، تنوع فزاینده برنامه‌ها مطرح است، برخی کانالها ممکن است تأثیرات سودبخشی داشته باشند مثل اطلاع رسانی به مناطق روستایی. به هر حال احتمال دارد که برخی از این کانالها در دیگر کشورها با استقبال مواجه نشوند. با عدم استقبال چه کسی؟ بدیهی است تلویزیونهای ماهواره‌ای علاقمندانی دارد چرا که اگر کسی آنها را تماشا نمی‌کند به زودی از صحنه خارج می‌شوند. در هر صورت این تلویزیون‌ها برای کانالهای محلی که نمی‌توانند در شرایط مساوی با آنها رقابت کنند می‌توانند تهدید آزردهنده باشند. ممکن است برای هویت، فرهنگ ملی، اخلاقیات، مذاهب و سنن خطر آفرین باشند. ممکن است با پائین آوردن درآمد ناشی از تبلیغات و تبلیغ کالاهای خارجی برای اقتصاد ملی و جامعه تجاری خطرناک بوده و سرانجام منجر به خروج

ناخواسته ارز از کشور شوند. ممکن است برای دولت‌ها و مسئولین جامعه که احساس می‌کنند نمی‌توانند بر ورود و توزیع اطلاعات کنترل داشته باشند ناخوشایند باشند. طبیعی است مسئولین جامعه مایلند بر جریان اطلاعات نظارت و کنترل داشته باشند، اولویتها را برگزینند، پیش زمینه‌هایی به آن بیفزایند، نظارت پراکنده را متعادل کنند و به هیچ عنوان دوست ندارند با نظرات و عقایدی مواجه شوند که با سیاستهای از قبل تعیین شده آنها مغایرت داشته باشند.

نظری به اروپا - شش نمونه

خلاصه‌ای از شرایط و وضعیت صنعت ارتباطات در اروپا:

صنعت ارتباطات، در شرایطی که دیگر صنایع با رکودی عمومی مواجه هستند، در حال رشد و شکوفایی است و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۰۰، شش درصد کل تولید ناخالص ملی (۲) اروپا را به خود اختصاص داده و ۶۰ میلیون نفر را تغذیه نماید. تا پایان قرن حاضر، باز گردش (۳) سالیانه ارتباطات تنها در آلمان ممکن است به رقم ۱۵۰ میلیارد مارک (۸۸۶ میلیارد دلار) یعنی دو برابر رقم فعلی بالغ گردد.

در حالیکه تلویزیون کابلی کماکان در کشورهایی چون انگلستان و فرانسه به رشد خود ادامه خواهد داد، کشوری چون آلمان در شرایطی که ۶۰٪ خانه‌ها کابل‌کشی شده و ۳۸٪ خانه‌ها به تلویزیون کابلی مجهز هستند، از نظر سیستم کابلی در نقطه اشباع قرار دارد. بنابراین در صنعت ارتباطات دو بخش وجود دارد که از ظرفیت رشد بالایی برخوردار هستند. این دو بخش عبارتند از:

ارتباطات دیجیتال فردی، استفاده توأم از صفحه تلویزیون و کامپیوترها و ایجاد ارتباط فردی و تقابلی بسیار بالا.

ارتباطات ماهواره‌ای و به تبع آن رشد فزاینده کانالهای تلویزیونی. پیشرفت تکنولوژی، ماهواره‌های مخابراتی (۴) را به ماهواره‌های «پخش مستقیم تلویزیونی» (۵) تبدیل کرده است که برای بخش وسیع و نامحدودی از مردم به طور رایگان قابل دسترسی است.

سیستم ماهواره‌ای «استرا» (۶) که مقر آن در لوگزامبورگ است در حال حاضر سه ماهواره دارد که حامل ۵۰ کانال تلویزیونی هستند و در نظر است تا ۱۹۹۵ دو ماهواره دیگر به این مجموعه اضافه شود. هم اکنون ۴۰ میلیون خانواده در سراسر اروپا کانالهای تلویزیونی ماهواره‌ای استرا را در مقابل پرداخت وجه دریافت می‌کنند که دسترسی ۳۰ میلیون از آنها توسط کابل و ۱۰ میلیون دیگر به وسیله آنتنهای بشقابی خانگی میسر شده است. این آنتنهای بشقابی قیمتی حدود ۲۵۰ دلار یا کمتر داشته و قطر آن از ۶۰ سانتی‌متر تجاوز نمی‌کند. هنگامیکه در مسیر استانهای جدید آلمان (آلمان شرقی سابق) رانندگی می‌کنید، متوجه خواهید شد که آنتنهای متعارف قدیمی خود را کنار گذاشته‌اند. به واسطه این تحول، دست اندرکاران تلویزیون‌های عمومی

(غیر خصوصی) در آلمان خود را موظف دیدند برنامه‌های خویش را از طریق ماهواره استرا پخش کنند. دلیل ما برای پیوستن به سیستم ماهواره‌ای استرا آن بود که بینندگان خود را حفظ کنیم، بنابراین، مجبور بودیم جزئی از شبکه کانالهای تلویزیونی باشیم که در بین مردم محبوبیت دارند.

برای دریافت کانالهای تلویزیونی ماهواره استرا، من خودم یک آنتن بشقابی دارم که روی عادت‌های تلویزیون تماشا کردن من تأثیر گذاشته است. هنگامی که به ۵۰ کانال یا بیشتر دسترسی دارید، دیگر نمی‌توانید برای انتخاب برنامه دلخواه خود از این کانال به آن کانال بپرید. بنابراین باید برنامه‌ریزی داشته باشید و از قبل بدانید چه برنامه‌ای را مایلید تماشا کنید.

در این جا این پرسش مطرح است که در آینده چه برنامه‌هایی جذابیت بیشتری داشته و با فضای چند کانالی همخوانی زیاده‌تری دارند. کانالهای عمومی، کانالهایی هستند که مجموعه‌ای از برنامه‌ها با زمینه‌های گوناگون را در بر می‌گیرند، یا کانالهای تخصصی که بسته به ماهیت کانال (خبر، سرگرمی یا ورزش) برنامه‌های از قبل مهیا شده‌ای را در ساعات مشخص به نمایش می‌گذارند.

قریب افسانه «قانون زدائی» (۷) را نخورید. به قانون زدائی همچنان پیش می‌رود و بعضاً عوامل متفاوتی به آن دامن می‌زنند نظیر اختراعات فنی، جامعه بین‌المللی که آزادی اطلاعات و به اصطلاح ابتکارات بازار آزاد را سرلوحه سیاستهای خود قرار داده است و دولتهایی که به این تشخیص رسیده‌اند که باید با جزر و مد همراه شوند. اما اینگونه مقرراتی که در سطح ملی ضعیف می‌شوند جای خود را به مجموعه‌ای از مقررات منطقه‌ای می‌دهند. مقررات منطقه‌ای جدید توسط نهادهای اروپایی که بعضاً برای مداخله در امور تلویزیون و حتی در جزئی‌ترین امور آن اشتیاق فراوانی نشان می‌دهند، در شرف تدوین هستند.

اگرچه برخی از این مقررات و قوانین فراملی ممکن است به نفع کانالهای محلی یا تهیه‌کنندگان ملی برنامه‌های تلویزیونی نیز باشد، معذالک تأثیرات آنها از جهات مختلف باید مورد بررسی و مذاقه بیشتر قرار گیرد. ایالات عضو جمهوری فدرال آلمان در حقیقت صلاحیت جامعه اروپا را در خصوص رسانه‌ها زیر سوال برده‌اند و برای جلوگیری از اعمال نفوذ آنها تا کنون شکوائیه‌های متعددی به دادگاه ارائه داده‌اند که رای نهائی دادگاه در مورد آنها هنوز صادر نشده است.

قانون زدائی ملی

وضع قوانین اروپایی در سطوح مختلف ادامه دارد. در ۱۹۸۹ جامعه اروپا خط مشی «تلویزیون بدون مرز» را پذیرفت.

این خط مشی دولت‌ها را موظف می‌کند که آزادی دریافت برنامه‌های تلویزیونی از سایر کشورها را تضمین نمایند و با ایجاد موانع و محدودیتها از توزیع آزادانه آنها جلوگیری نکنند. برپایه این قانون هر تلویزیون فراملی شیواروپایی که در قاره اروپا دریافت می‌شود موظف است

که در مجموعه برنامه‌های تلویزیونی خود، سهمیه‌ای را نیز به برنامه‌های اروپایی (تولید شده در شبکه‌های اروپایی) اختصاص دهد. همچنین تصریح می‌کند که برخی از برنامه‌ها باید به تهیه‌کنندگان مستقل سفارش داده شود. ضمناً ضوابطی را نیز برای پخش آسمی‌های تجاری تعیین کرده است. اگرچه مقررات دیگری نیز وجود دارند لیکن آنچه گفته شد قوانین اصلی به حساب می‌آیند. به هر حال این نکته را باید در نظر داشت که جامعه اروپا به عنوان یک نهاد قانون‌گذار، سازمانی است نوپیدا که هنوز مراحل اولیه تأسیس خود را می‌گذراند و قوانین مصوب آن در ۱۲ کشور عضو جامعه اروپا لازم الاجرا است. مصوبات جامعه اروپا به دلیل انعطاف بیشتر و سختی کمتر توسط دست اندرکاران تلویزیون خیلی راحت پذیرفته شده‌اند، اگرچه این قوانین و مقررات کم و بیش حاوی همان مطالبی است که در کنوانسیون اروپا در خصوص تلویزیون فراملی مطرح شد و سپس شورای اروپا نیز در ۱۹۸۹ بر آن صحه گذارد.

در پاسخ به این سوال که چه لزومی دارد که دو منبع قانونگذار به موازات یکدیگر در مورد موضوعات مشابه تصمیم‌گیری نمایند، کافی است گفته شود که شورای اروپا با داشتن ۳۱ عضو از نظر تعداد اعضا بر جامعه اروپا برتری دارد و این نکته که در همه موارد عملی دستورالعمل جامعه اروپا دارای برش بیشتری است.

مهمترین سند در خصوص تلویزیون ماهواره‌ای مربوط به کنوانسیون حقوق بشر اروپا در ۱۹۵۰ است. این کنوانسیون در حالیکه حق کشورها را برای اعطای مجوز به شبکه‌های تلویزیونی در محدوده جغرافیایی مملکت خود محترم می‌شمارد، حق آزادی بیان شامل آزادی

دریافت و ارسال اطلاعات و عقاید، فارغ از مداخله دولتها و بدون توجه به مرزها، را نیز تصریح می‌کند. باید توجه داشت که قوانین حقوق بشر همواره به دلایل گوناگون چون امنیت ملی، تمامیت ارزی، امنیت اجتماعی، جلوگیری از بی‌نظمی یا جنایت و حفاظت از سلامت یا اخلاقیات می‌تواند مورد تعرض و تهدید قرار گیرد.

خود می‌توانید قضاوت کنید ببینید، آیا شبکه‌های تلویزیونی چون "DEUTSCHE WELLE"، "BBC" و یا "STAR TV" چنان بهانه‌هایی را برای مداخله به دست می‌دهند. دادگاه حقوق بشر اروپا، با توجه به اختیاراتی که به عنوان ضمانت اجرای مصوبات کنوانسیون حقوق بشر به آن داده شده، تاکنون برداشتهای روشنی از این قوانین داشته است.

هنگامیکه دولت سوئیس در ۱۹۸۲ تلاش کرد جلوی یک شرکت محلی را بگیرد که در نظر داشت برای نمایش توانائی آنتنهای ساخت خود سیگنال تلویزیونی از محل یک نمایشگاه در روسیه ارسال

نماید، رای دادگاه، هشت سال پس از ارائه دادخواست (۱۹۹۰)، بسیار روشن بود: دریافت برنامه‌های ماهواره‌ای که برای توده‌های مردم ارسال می‌گردد بلامانع است و هیچ دولتی اجازه ندارد جلوی آن را بگیرد.

اخیراً دولت فرانسه به منظور جلوگیری از فعالیت یک کانال جدید تلویزیونی (متعلق به TED TURNER) که قرار است برای بچه‌ها به صورت ۲۴ ساعته برنامه‌های کارتونی روی ماهواره پخش کند، دست به اقداماتی زده است، با این استدلال که این کانال تلویزیونی هم قوانین فرانسه و هم قوانین اروپا را نقض می‌کند، خاصه آن که بخش کافی از برنامه‌های آن در اروپا تهیه نمی‌شود. به هر حال دولت فرانسه نهایتاً می‌تواند مانع توزیع کابلی این کانال شود ولی در مورد جلوگیری از پخش ماهواره‌ای آن قطعاً کاری از پیش نخواهد برد.

و کلاً ممکن است در دعوی حقوقی خود از قوانین

جامعه اروپا در خصوص تلویزیون ماهواره‌ای (در اواخر سپتامبر ۱۹۹۳ به تصویب رسید) بهره‌مند شوند. این قوانین مربوط می‌شود به حق پخش برنامه‌های تلویزیونی و تصریح می‌کنند که ایستگاههای تلویزیونی که از «ماهواره پخش مستقیم تلویزیونی» استفاده می‌نمایند، تنها باید «مجوز پخش»^(۸) کشور خود را کسب نمایند، و تنها وقتی وارد قلمرو تلویزیون کابلی در کشوری دیگر می‌شوند آنگاه باید «مجوز پخش» کشور مقصد را اخذ کنند.

سه راه برخورد با تهاجم

کانالهای تلویزیونی دیجیتال درست در یک قدمی ما است. سیستم دیجیتالی این امکان را فراهم می‌آورد که ۵ یا بیشتر کانال تلویزیونی به صورت فشرده از طریق یک ترنسپاندر ماهواره‌ای پخش شود. ناگفته نماند که با امکانات فعلی هر ترنسپاندر تنها حامل یک کانال تلویزیونی است.

وقتی از کانالهای تلویزیونی یک ماهواره استفاده

می‌کنید، دورنمای جالبی از جدول برنامه‌ها پیش روی شما گشوده می‌شود:

می‌توانید برنامه‌های مطلوب خود را در کانالهای متفاوت انتخاب کنید. برنامه‌های سرگرمی را در یک کانال و برنامه‌های آموزنده و اطلاعاتی را در کانال دیگر تماشا کنید. اما متأسفم که این مزایا تحت الشعاع عوامل دیگری قرار دارد.

* اگر استطاعت آن را ندارید که با خریدن وسائلی که برای دریافت برنامه‌های ماهواره‌ای لازم است به مجموعه‌ای از کانالهای تلویزیونی دسترسی یابید، در واقع از فرصت و امکانی که بازار برای شما فراهم آورده است استفاده نکرده‌اید.

* مجموعه تلویزیونهای فراملی پر قدرت در آینده حتی بیشتر از امروز بر بازار مسلط خواهند شد.

* روی رسانه‌های نوشتاری حتی بیشتر از رسانه‌های الکترونیک موجود تأثیر خواهند داشت.

در صورتیکه دریافتید که کانالهای ماهواره‌ای

خارجی و بین‌المللی به زیان منافع ملی عمل می‌کنند، آیا می‌توانید از ورود آنها به کشورتان جلوگیری نمایید؟ پاسخ اولیه من به این پرسش آن بود که نه نمی‌توانید. اما آیا می‌توان کاری کرد که بر سیل امواج ماهواره‌ای که بر بینندگانمان فرو می‌ریزد نفوذ کرده و بر آن تأثیر بگذاریم؟ بله می‌توان.

سه شیوه برخورد ممکن با تهاجم ماهواره‌ها را به طور خلاصه مورد بحث قرار می‌دهم، در ضمن روش برخورد چهارمی نیز وجود دارد که در برخی از کشورها ممکن است کارساز باشد که از آن سریع می‌گذرم:

وقتی مجهز به سیستم‌های کابلی پیشرفته و یا در حال توسعه‌ای هستید،

می‌توانید بر ورود برنامه‌های خارجی به آن نظارت و کنترل داشته باشید. اما این موضوع فقط بخشی از مشکلات شما را حل خواهد کرد و به زودی برخورد نابرابر با خانه‌های کابلی و خانه‌هایی که از آنتنهای بشقابی استفاده می‌کنند، کشمکش را سبب خواهد شد.

شیوه اول:

معامله با مهاجم. آقای X به کشور و بینندگان شما علاقه‌مند است. وی در جستجوی پول است نه دردسر. در صورتی که پایبند به برخی از قوانین باشد می‌توانید در خصوص پیشرفت مسالمت‌آمیز کارش پیشنهاداتی به او ارائه دهید، از جمله آن که یکی از شرکایش بشوید، بخشی از نیروی انسانی و برنامه‌های او را تأمین کنید، برخی از برنامه‌هایش را از تلویزیون ملی خود پخش کنید، مثلاً به وی اطمینان دهید که با پخش برنامه‌هایش در ساعاتی مشخص از کانال ملی، به ارتقاء اعتبار وی کمک می‌کنید. وی را ترغیب و حتی گاهی مجبور کنید که در مورد برخی از برنامه‌ها با شما مشارکت و همکاری

کاناداییها سالهاست با برنامه‌های تلویزیونی آمریکا مقابله می‌کنند

نماید مثلاً در مورد رویدادهای ورزشی. در این رابطه می‌توانید از توان واسطه‌گری اتحادیه رادیو و تلویزیونی کشورهای آسیائی و اقیانوسیه^(۹) بهره‌مند شوید. به وی ثابت کنید که همکاری با شما برای وی منافی به دنبال خواهد داشت و در صورتی که دست رد به سینه شما بزند با انبوهی از مسائل کوچک و برخی معضلات عمده مواجه خواهد شد. آنچنان پیشنهادی به وی ارائه دهید که مشکل بتواند از آن چشم‌پوشی کند خاصه از دیدگاه سهامداران منفع‌طلبش یا بانک‌گانهائی که خواهان عملیات آرام و بدون کشمکش هستند.

روزنامه هرالده تریبون^(۱۰) در شماره ۱۲ اوت ۱۹۹۳ خود به نقل از یک سرمایه‌دار بزرگ و قطب آینده تلویزیون ماهواره‌ای در قاره آسیا می‌نویسد، «من مایلم با مقامات ممالک گوناگون روابط دوستانه و ثمربخشی داشته باشم.» وی را به آزمایش بگذارید. وادارش کنید که حرف‌هایش را ثابت کند. نور مستقیم چراغ را متوجه او کنید. ببینید آیا اعمالش با نیاتی که بیان می‌کند همخوانی و تطابق دارد.

شیوه دوم:

می‌توانید قوانین منطقه‌ای تدوین کنید که نه تنها از پذیرش عمومی برخوردار باشند بلکه نادیده گرفتن آنها حتی برای شبکه‌های جهانی کاری بس دشوار باشد. می‌توانید کشورهای عضو اتحادیه ABU را ترغیب کنید، شبیه آنچه که نهادهای اروپائی برای اروپا انجام دادند، رهنمودهائی را ارائه دهند. اطمینان حاصل کنید که فرمولهائی توصیه شده قابل اجرا هستند. در این راستا می‌توانید از سازمانهای بین‌المللی چون سازمان ملل یا یونسکو کمک بگیرید، از آنها بخواهید تجربیاتی را که از رهگذر مباحث مربوط به نظم نوین اطلاعات و ارتباطات جهانی^(۱۱) کسب کرده‌اند، در اختیارتان قرار دهند.

بحث بر روی نظم نوین اطلاعات و ارتباطات جهانی به نظر می‌رسد در حال حاضر مسکوت مانده است، اما نیاز به تقویت دارد حتی اگر بخشی از بازار بزرگ ارتباطات را ناخشوند سازد. کشورهای تازه استقلال یافته اروپای شرقی که اخیراً وقت زیادی را با آنها سپری کرده‌ام، به سرعت و با کمی شگفتی تشخیص داده‌اند که بازار رسانه‌های آزاد محدود نشده، ممکن است بخشی از اصلاحات دموکراتیک باشد، اما لزوماً نیازهای اصلی ارتباطی کشورشان را تأمین نمی‌کنند. اگر حرکت دولتهای محلی خیلی طول بکشد، اتحادیه ABU می‌تواند استانداردهای قابل قبول در خصوص تلویزیون ماهواره‌ای را تعیین نموده و به چاپ برساند.

منشور ABU در مورد استانداردهای تلویزیون ماهواره‌ای اگر چه در بدو امر ممکن است از منزلت قانونی برخوردار نباشد لکن پاسخ مثبتی است به خواست ملی برای تعیین استانداردهای شایسته و قابل قبول برنامه‌های تلویزیونی.

اگر فکر می‌کنید قادر نیستید کلیه کارگزاران شبکه‌های تلویزیونی را برای یک اقدام مشترک گرد هم آورید، یک سازمان شناخته شده چون AMIC را مسئول تهیه یک پیش‌نویس کنید. اگر چیزی روی کاغذ دارید می‌توانید در مباحثات رسانه‌های بین‌المللی وارد شوید و آنتهائی را که فکر می‌کنید می‌تواند خواست‌های ملی و منطقه‌ای را نادیده بگیرند، ترویج کنید. بهترین و غیرقابل اجتناب‌ترین فرمول: برنامه‌های خود را قابل رقابت کنید.

شیوه سوم:

این مهم‌ترین و غیرقابل اجتناب‌ترین شیوه است: سطح برنامه‌های خود را آنقدر بالا ببرید که بتوانند قابل رقابت باشند.

یکی از دلایل موفقیت مجموعه رسانه‌های بین‌المللی و خارجی، ضعف برنامه‌های ملی است. قابل رقابت کردن برنامه‌ها بدین معنی است: پیشرفته‌ترین تکنولوژی را در اختیار تهیه برنامه‌ها قرار دهید، برای تهیه و خرید برنامه‌های بهتر پول بیشتری اختصاص دهید، کارآمدترین نیروی انسانی را به خدمت بگیرید، تولید مشترک از طریق همکاری‌های دو جانبه و اتحادیه ABU را توسعه دهید. اگر چه کاملاً واقف هستم که بیان این مفروضات در سخن آسان و در عمل کار دشواری است، اما هیچ راه حل دیگری وجود ندارد.

سیستم‌های مبادله اخبار بین‌المللی و منطقه‌ای را در نظر بگیرید. تاکنون شبکه‌های تلویزیونی عضو اتحادیه سازمانهای رادیو تلویزیونی اروپا^(۱۲) هدایت جریان اطلاعات را به عهده داشته‌اند و مصمم هستند که نقش رهبری خود را در این زمینه کاملاً حفظ کنند. تقویت و اصلاح سیستم مبادله اخبار یوروویژن^(۱۳) تا حدودی به ایجاد این نقش کمک کرده است. تنها در ۱۹۹۲ یوروویژن تقریباً ۱۷۰۰۰ تصویر خبری در اختیار اعضای خود قرار داد.

ببینندگان تلویزیون در کشورهائی چون هلند و بلژیک (و تا حدودی آلمان) سالهاست که در یک محیط رقابتی تحمیل شده از خارج زندگی کرده‌اند. ناگفته نماند که کانادائی‌ها سالهاست که درباره روشهای مبتکرانه و طرق حفاظت از هویت ملی خویش در مقابل تهاجم قدرتمند برنامه‌های تلویزیونی همسایه به ظاهر قدر قدرت خود می‌اندیشند و چاره‌جویی می‌کنند و هرگز به این دلیل به خروج از دموکراسی متهم نشده‌اند. در حالی که رقابت تحمیل شده از خارج به طور قابل ملاحظه‌ای از تعداد تماشاگران تلویزیون‌های ملی یا عمومی کاسته معذالک هنوز آنها را از صحنه خارج نساخته است. بیننده مایل است او را به زبان ملی خودش مورد خطاب قرار دهند، حرمت عادات و سنن ملی وی در

تماشای تلویزیون حفظ گردد و نحوه زندگی اجتماعات محلی، منطقه‌ای و ملی در برنامه‌ها منعکس شود. آری، مخاطبین تلویزیون ممکن است علاقه به تماشای سریالهای بین‌المللی یا نمایش ستارگان هنری یا رویدادهای ورزشی داشته باشند و توجه زیادی هم نکنند که چه کسی آن کانال تلویزیونی را اداره می‌کند و به چه طریق آنرا دریافت می‌کنند. اما به طور منصفانه خواهان برنامه‌هایی هستند که تلویزیون‌های فراملی نمی‌توانند و یا مایل به پخش آنها نیستند.

برای گرفتن مشورت از کارشناسان خبره اتحادیه ABU، CBC^(۱۴) کانادا و بنیاد فرد ریخ ابرت استیفتانگ^(۱۵) استفاده کنید، کارشناسانی که از کشمکش بین پول و فرهنگ تجربیاتی اندوخته‌اند. بدیهی است فرهنگ نیز نیاز به سرمایه‌گذاری دارد.

ممکن است در فکر این باشید که به تنهائی یا با مشارکت عده‌ای در منطقه ماهواره‌ای مستقل داشته باشید شبیه آنچه اعضاء EBU در مورد تأسیس برخی کانالهای تلویزیونی تخصصی انجام دادند مثل کانال ورزشی EUROSPORT، کانال خبری EURONEWS و کانال فرهنگی ARTE. به هر حال قبل از هر عمل اطمینان حاصل کنید، از اشتباهات ما پند بگیرید و سپس بر پایه احتیاجات و شرایط خودتان طرحی نو در انداخته و در پیش بگیرید.

اگرچه اتحادیه EBU به لحاظ تاریخی از اعضاء تجاری و غیر تجاری تشکیل شده اما تصمیم گرفته است همه تلاش خود را متوجه پروژه‌های مبتنی بر تشریک مساعی در تلویزیونهای عمومی و ملی نماید.

ممکن است با مشکل سیاستگذاری در سازمانی مواجه باشید که هر دو گروه «مهاجم» و «مورد تهاجم قرار گرفته» را در خود جای داده است. هر دو گروه ممکن است مباحثه در خصوص روشهای جلوگیری از ائتلاف منابع ملی، حفظ و نگه داری عناصر حیاتی هویت و فرهنگهای ملی، یافتن الگویی صرفاً آسیائی در اداره یک سیستم دوگانه و نحوه برخورد با روبروئی غیرقابل اجتناب منافع را مفید بیابند.

1- ABU - NEWS MAGAZINE OF THE ASIA - PACIFIC BROADCASTING UNION , SECOND ISSUE 1994

2- GROSS NATIONAL PRODUCT (GNP)

3- TURN OVER

4- COMMUNICATION SATELLITE:

دریافت سیگنالهای آن نیاز به ایستگاه زمینی مجهز داشته و کماکان می‌تواند توسط مقامات کشور کنترل شود.

5- DIRECT BROADCASTING SATELLITE (DBS)

6- ASTRA

7- DEREGULATION

8- COPY RIGHT

9- ASIA - PACIFIC BROADCASTING UNION (ABU)

10- INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE

11- NEW WORLD INFORMATION & COMMUNICATION ORDER (NWICO)

12- EUROPEAN BROADCASTING UNION

13- EUROVISION: سیستم مبادله اخبار کشورهای اروپائی

14- CANADIAN BROADCASTING CORPORATION (CBC) EBERT

15- FRIEDRICH STIFTUNG (FES)